

İran İsrail'le Savaşa Hazır mı ? - Bilgehan Alagöz



Hamas'ın 7 Ekim 2023'te İsrail'e yaptığı koordineli sürpriz saldırıların üzerinden tam bir yıl geçti. Bugün gelinen aşama ise oldukça ürpertici. Gazze'de büyük bir insanlık dramı yaşanmaya devam ediyor ve İsrail'in bu siyasetten yakın zamanda geri adım atacağına dair bir sinyal bulunmuyor. Ancak dünya kamuoyunu İran ve İsrail arasında topyekûn bir savaşın olup olmayacağı endişesi daha fazla meşgul ediyor. Dolayısıyla bu aşamaya nasıl gelindi, bundan sonra taraflar ne yapacak sorusu önem arz ediyor.

Öncelikle belirtmek gerekir ki iki ülke arasında uzun bir süreye yayılan örtülü bir savaş, 7 Ekim 2023'ten önce başladı. Bunun bir başka ayağını da ABD-İran

gerilimi oluşturmaktadır. Bu bağlamda 2020 yılı İran için kritik bir yıldır; zira İran bu tarihten itibaren kendini stratejik sıkışmışlık içinde hissetmeye başladı. 3 Ocak 2020'de İran dış politikasının en önemli aracı olan vekil güç siyasetinin tepe noktasındaki İslam Devrimi Muhafızları Ordusu'nun (DMO) dış operasyonlarından sorumlu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ABD tarafından öldürüldü. Bundan birkaç ay sonra, Eylül 2020'de İsrail ile Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn arasında ilişkileri normalleştiren İbrahim Anlaşmaları ABD'nin arabuluculuğunda gerçekleşti. Yılın kapanışı ise 27 Kasım 2020'de İran'ın nükleer programının mimarı olarak görülen nükleer fizikçi Muhsin Fahrizade'nin, başkent Tahran yakınlarında tüm işaretlerin İsrail'i gösterdiği bir suikast sonucu ölmesi ile gerçekleşti. Dolayısıyla 2020'de İran İslam Cumhuriyeti dış politikasının iki önemli ayağı olan *direnış eksenini ve ulusal nükleer programın geliştirilmesi* siyasetleri ABD ve İsrail tarafından hedef alındı ve İran bu tarihten itibaren stratejik anlamda defansif pozisyona geçti.

İran, dış politikada bu sıkışmışlığı yaşarken Eylül 2022'de de içeride büyük bir dalgalanma yaşadı. Mehsa Emami'nin şüpheli [ölümü](#) sonrası İran'da yoğun protestolar başladı ve şiddet yoluyla bastırılan eylemler halk nezdinde sisteme karşı öfkeyi daha da büyüttü. Bu öfkenin önemli bir sebebini de ülkenin gerileme halinde olan ekonomisi oluşturmuştur. Tüm bunlar ekseninde, halkın sivil siyasete olan inancı keskin bir şekilde azalmıştır. İşte hem içeride hem dışarıda bu denli köklü sorunlarla karşı karşıya kalan İran'ın müesses nizamı için 7 Ekim 2023'te Hamas saldırıları sonrası oluşan konjonktür bir çeşit fırsat olarak algılanmıştır.

Her ne kadar İran'ın 7 Ekim Hamas saldırılarının planlayıcısı olup olmadığına dair elimizde kesin bir bilgi olmasa da İran için ilk kez bu olay sonrası bölgede İsrail'e karşı kendi nüfuzunu genişletebileceği bir fırsat doğmuştur. 2020'de büyük gerileme gösteren direniş eksenini siyasetinin kendine yeni bir yaşam alanı oluşturması için İsrail'in Gazze operasyonu meşru bir zemin yaratmış ve böylelikle İran'ın İsrail'e vekil güçler üzerinden atakları başlamıştır. Öte yandan Hamas'ın 7 Ekim'deki saldırısıyla siyasi kariyeri bitme noktasına gelen İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu için de İran'ın vekil güçler aracılığıyla başlattığı İsrail karşıtı eylemler, ülke içindeki gücünü yeniden tesis etmek için bir fırsata dönüşmüştür. İki ülkeyi İran'ın *Gerçek Vaat* adıyla 13 Nisan 2024'te yaptığı ilk doğrudan saldırı ve *Gerçek Vaat II* adıyla 1 Ekim 2024'teki ikinci doğrudan saldırı ekseninde karşı

karşıya getiren gelişmelerin motivasyonu bu arka plandır.

Öte yandan, İran her ne kadar 7 Ekim sonrası konjonktürü ilk aylarda direniş eksenini siyasetinin yeniden etkin olması için bir fırsat olarak görse de 19 Mayıs 2024'te Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin bir helikopter kazasıyla ölümü sonrası gelişen süreçte bu bakış açısını güncellemek zorunda kalmıştır. Bu açıdan 30 Temmuz 2024'te Hizbullah'ın üst düzey komutanlarından Fuad Şükür'ün İsrail tarafından öldürülmesi, bir gün sonra Tahran'da Hamas lideri İsmail Haniye'nin öldürülmesi, 27 Eylül 2024'te ise Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın ve DMO komutanı General Abbas Nilfuruşan'ın İsrail tarafından öldürülmesi İran'ın vekil güç siyaseti üzerinden oluşturmak istediği güç projeksiyonunun İsrail eliyle bir bumerang gibi kendisine döndüğünü işaret etmiştir. Dolayısıyla İran 2020'den itibaren girdiği defansif pozisyona tekrar geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda İran'ın İsrail'e 1 Ekim 2024'deki füze saldırısı her ne kadar ofansif gibi gözükse de İran'ın kendine yeni bir güvenlik doktrini inşa ettiğini ve caydırıcılık ekseninde davrandığını işaret etmektedir.

İran'ın Nisan ve Ekim saldırıları arasında teknik açıdan birtakım benzerlikler ve farklılıklar [söz konusudur](#). İran, her iki saldırıda balistik füzeler kullanarak İsrail'in hava savunma sistemlerini aşmayı hedeflemiştir. Ancak Ekim ayındaki saldırı, daha büyük bir füze paketi ile gerçekleştirilmiş ve daha fazla sayıda füze kullanılmıştır. Yine önemli bir fark da Ekim 2024'teki saldırılarda katı yakıt teknolojisine sahip füzelerin kullanılmasıdır ki bu da birkaç önemli anlam taşımaktadır: Katı yakıtlı füzeler, sıvı yakıtlı füzelere göre daha hızlı bir şekilde fırlatılabilir. Bu da İran'ın saldırılarını daha sürpriz bir şekilde gerçekleştirdiğini işaret etmektedir. İkincisi, katı yakıtlı füzelerin kullanılması, İran'ın füze teknolojisinde önemli bir ilerleme kaydettiğini göstermektedir. Bu, İran'ın askeri sanayisinin geliştiğini ve daha sofistike sistemler geliştirebildiğini ortaya koymaktadır. Tüm bunlar ekseninde İran'ın askeri stratejisinin ve operasyonel yeteneklerinin küçümsenmemesi gerektiğini söylememiz mümkündür.

İran'ın İsrail'e yaptığı bu iki saldırı ekseninde belirtilmesi gereken bir başka husus da İran'ın ulusal güvenlik ile direniş eksenini siyasetini bir bütün olarak gördüğü gerçeğidir. 13 Nisan 2024'teki saldırının gerekçesi, resmi ülke toprağı

sayılan Suriye'deki İran diplomatik misyonuna 1 Nisan 2024'te İsrail'in yaptığı [saldırı](#) iken, Ekim ayındaki saldırının [gerekçesi](#), arka arkaya öldürülen Hamas lideri İsmail Haniye, Hizbullah Lideri Hasan Nasrallah ve DMO komutanı General Abbas Nilfuruşan'ın intikamını almak olmuştur. Böylelikle İran kendi toprakları sayılan diplomatik misyona yapılan saldırı ile direniş ekseninin parçası olan unsurlara yapılan saldırıyı eşitlemiştir.

İran'ın askeri kapasitesine bakıldığında İsrail ile bir savaşa hazır olduğu izlenimi doğmaktadır. Ne var ki İran'ın ülke içinde yaşadığı sorunlar, İsrail ile olası bir savaşın ülkedeki kırılma noktaları daha da keskin hale getireceğini işaret etmektedir. Bunların başında İsrail'in İran içinde askeri operasyon yapabilme kapasitesinin çok üst seviyelere erişmiş olması gelmektedir. Fahrizade ve Haniye suikastları bunun çok bariz örnekleridir. Yine bu askeri kapasiteyle ilintili olarak İsrail'in İran içinde ciddi bir istihbarat üstünlüğünün oluştuğu anlaşılmaktadır. Zira bu her iki suikastın da ülke içindeki üst düzey birimlerden elde edilen istihbaratlar neticesinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

İsrail'in İran'da sahip olduğu istihbarat derinliğinin asıl önemli tezahürü ülke içinde oluşabilecek bir iç karışıklık durumunda ortaya çıkacaktır. İran her ne kadar 2023-2024 döneminde önceki yıllara göre daha iyi bir ekonomik performans sergilese de hala çok kırılma noktasına sahiptir. Dünya Bankası'nın Mart 2024'te hazırladığı [rapora](#) göre, ülkedeki genel işsizlik oranları %9-12, genç işsizlik oranları (15-29 yaş arası) %30'lar civarındadır. Kadın işsizliği ise %20 seviyelerindedir. Ülke içinde coğrafi farklılıklar da ekonomik fay hatları oluşturmaktadır. Zira kırsalda ekonomik sorunlar çok daha yüksek seviyededir. Tüm bunlar ekseninde kadınların, gençlerin ve kırsal bölgelerde yaşayanların farklı zaman dilimlerinde ülke içinde yönetime karşı protestolar yapması olağandır. Ancak İsrail'in ülke içinde kurduğu ağ, söz konusu halk hareketlerini rejim karşıtı bir eyleme sürüklenme potansiyelinin her geçen yıl arttığını da işaret etmektedir. Nitekim Netanyahu'nun 1 Ekim saldırılarından bir gün önce İran'da bir rejim değişikliği olması yönünde [açıklama](#) yapması tesadüf değildir.

İran'daki müesses nizam tüm bu kırılma noktalarının farkında olduğundan Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin ölümü sebebiyle 28 Haziran 2024'te yapılan

cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde bir çeşit siyasi mühendislik yapmış ve reformist aday [Mesut Pezeşkiyan'ın](#) 5 Temmuz 2024'te yapılan ikinci turda seçilmesinin önünü açmıştır. İlaveten neredeyse her aşaması Devrim Rehberi Ali Hamaney'in kontrolünde şekillenen hükümet de dikkat çekmiştir. Dışişleri Bakanı olarak Abbas Arakçi, stratejik işlerden sorumlu Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak ise Cevat Zarif'in atanması bu açıdan önemlidir. Her iki isim de 2015'te İran ve uluslararası toplum arasında yapılan Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın (KOEP) mimarlarıdır.

İran'da müesses nizamın reformist bir kabine ve cumhurbaşkanına vize vermesinin iki önemli anlamı vardır. Halkın sisteme olan güvensizliğinin önünü kesmek ve bu yolla İsrail'in ülke içinde yürüttüğü istihbarat faaliyetleri kapsamında bir iç karışıklık çıkmasını engellemek, ikincisi de ülkenin dış dünya ile diplomasiyi kesmek istememesidir. Nitekim kabine kurulduğundan beri başta Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan olmak üzere Arakçi ve Zarif'in söylemleri uluslararası toplumla ilişkileri yeniden tesis etmek arzusunda olduklarını işaret etmektedir.

Tüm bu gelişmeler dikkate alındığında, İran'ın askeri kapasite anlamında İsrail ile doğrudan bir savaş olasılığı karşısında kendini maksimum düzeyde hazırladığını, ancak kırılgan ekonomisi ve sosyolojik fay hatları sebebiyle buna hazır olmadığını söyleyebiliriz. İşte bu sebeple, İran'ın Ekim'deki saldırısının daha çok İsrail üzerinde bir caydırıcılık tesis etme amacıyla olduğu yorumuna ulaşmak mümkündür. Zira hedef alınan üç askeri üssün özellikleri bunu teyit etmektedir. Görülen o ki İran'ın temel amacı, İsrail'in olası bir saldırıda kullanacağı askeri teçhizata zarar vermek ve kendi askeri kapasitesini göstererek topyekûn bir savaşın önünü kesmek olmuştur. Buradan hareketle de yazının temel sorusunun cevabına dönecek olursak İran, İsrail'le bir savaşa henüz hazır değildir.



Dr. Bilgehan Alagöz, Marmara Üniversitesi

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde, yüksek lisans ve doktorasını Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde tamamladı. 2008'de doktora çalışmaları için ABD'deki Wisconsin Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları programına misafir araştırmacı olarak kabul edildi. Çalışma alanları, İran dış politikası, Basra Körfezi siyaseti ve Türkiye-İran ilişkileridir. Halen Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir.

Bu yazıya atıf için: Bilgehan Alagöz, 'İran İsrail'le Savaşa Hazır mı?', *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 14 Ekim 2024, <https://www.uikpanorama.com/blog/2024/10/14/ba/>

Telif@UIK*Panorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UIK, Global Akademi, *Panorama* Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.